

Petr Vokáč

DALŠÍ ZÁHADA LEONARDA DA VINCI

„Kdyby se dnes měla Mona Lisa postavit před porotu a obhájit v soutěži krásy svoje prvenství, tak by jí jistě spadl úsměv,“ pravil kameraman při pohledu na adeptky při generálce na Miss ČR. Mona Lisa si však nemusí úsměv a prvenství nechávat ověřovat před porotou. Její úsměv a vizáž už ocenili jiní, a to hned na pár milionů dolarů.

NEODOLATELNÁ GIOCONDA

Stál jsem před Giocondou v pařížském Louvru a díval se na její úsměv. Musel jsem si přiznat, že je nadčasový. Chvílemi jsem se na ni smál a chvílemi mračil. Jí však okouzující úsměv z tváře nezmizel. Její obraz je skutečně neodolatelny.

Nemohl jsem se ubránit vzpomínce na začátek minulého století. Vzpomněl jsem si na Vincenza Perugia a vybavila se mně událost, která se právě na tomto místě stala v roce 1911.

Bylo to v létě, kdy obraz slavné Mona Lisy a ještě slavnějšího Leonarda da Vinci byl z Louvru ukraden. Byla to zřejmě největší krádež 20. století. Zmizení obrazu bylo chápáno francouzským národem jako národní tragédie. A hned se objevily zaručené zprávy, jak ke krádeži došlo. Podle jedné za vším stál německý císař.

Šlo se i do vlastních řad. Podezření padlo i na francouzského básníka Apollinaira anebo na představitele kubismu Pabla Picassa. Podle dalších zpráv to mohl udělat jenom duševně nemocný člověk a francouzská policie rozjela bezvýsledné hledání obrazu. Výslechům byli podrobeni i pacienti z příslušných klinik.

Přítom ukradnout tak vzácný obraz nebylo vůbec těžké.

Pachatelem byl Ital Vincenzo Perugia. Pracoval v Paříži jako malíř a přišel navštívit svoje přátele, italské malíře, kteří pracovali v Louv-

PŘÍSNĚ
TAJNĚ!

ru. Ten den byl Louvre pro návštěvníky uzavřen. Perugia za přáteli však pustili. Ten se náhle ocitl v sále sám před Monou Lisou. Vyňal obraz z rámu, schoval jej pod plášť a vyšel z Louvru. Jak jednoduché. Zdálo se, že krádež z 21. srpna 1911 nebude nikdy objasněna.

Obraz se však našel, už za 2 roky. Vincenzo udělal amatérskou chybu. Chtěl totiž Monu Lisu prodat antikváři ve Florencii. Na dotaz, proč obraz ukradl, odpověděl, že jej vlastně neukradl, nýbrž přemístil do země, odkud jej Napoleon odvezl do Francie.

Obraz Mony Lisy je všeobecně známý jako portrét Francesky de Giacomo, manželky bohatého florentského kupce.

Proč nás obraz tak okouzluje?

Byla zkoumána levá i pravá strana obrazu samostatně. A výsledek? Nevelká brada naznačuje nedostatek sebekontroly. Tedy Gioconda byla žena koketná, na kterou muži lidově řečeno letěli. Druhá verze říká, že jde dokonce o autoportrét Leonarda da Vinci malovaný podle odrazu v zrcadle.

Po nalezení byl obraz prověřován rentgenem, zda byl vrácen skutečně originál. Pravost byla potvrzena, ale zároveň bylo zjištěno, že na vůbec „původním“ obraze měla mít Mona Lisa vousy, které byly přemalovány.

Podle jiného medicínského vyjádření se model netěšil právě nejlepšimu zdraví. Úsměv má být důsledkem ochrnutí tváře. Ochrnutím se vysvětluje i nesouměrný tvar obličeje. Pozorní lékaři si dokonce všimli žluté pigmentace v koutku levého oka a odvodili z toho, že model měl v tu dobu v krvi vysokou hladinu cholesterolu.

A CO AUTOR SÁM?

Narodil se 15. dubna 1452 v Toskánsku ve vesničce Anchiani, nedaleko městečka Vinci v blízkosti Florencie. Vynikal v matematice, zato latinu se nikdy nenaučil.

DŮM VE KTERÉ SE V ROCE 1452 NARODIL
LEONARDO DA VINCI

Foto: arnet

Leonardo da Vinci byl nemanželským dítětem služky a místního notáře, který se zanedlouho oženil s jinou ženou. Jeho matka měla dalších 5 dětí a jeho otec v různých nemanželských svazcích dalších třináct. Potom se jeho otec notář stěhoval do Florencie a desetiletý Leonardo šel s ním. Tak se dostal do uměleckého centra Itálie. Dostal se do učení k věhlasnému malíři a sochaři Andreu del Verrocchiovovi. Mistr patřil k nejuspěšnějším ve Florencii a dostával zakázky od šlechtické rodiny Medici. Leonardo se učí velmi rychle a brzy předčí svého učitele.

V kostelech a na ulici přichází do styku s díly rané renesance. Ve dvaceti letech je přijat do cechu malířů Florencie a může se ucházet o zakázky samostatně.

Ve městě renesance zůstává celých 10 let. Nedostal jednu ze zakázek, o kterých snil, a obrátil se v roce 1512 zády k téměř rodné Florencii. Leonardo da Vinci se dal do služeb rodiny Sforzů. U nich našel to, co mu nemohla dát rodina Medici ve Florencii. Jednoduše materiální existenci a možnost uplatnit a rozvíjet se v různých oblastech.

V Miláně pracuje celých dalších 17 let. Namaluje zde Poslední večeři Páně i Dámu s hranostajem. Pak se vrací znovu do Florencie a namaluje Monu Lisu. Jeho sláva pozvolna upadá. V roce 1516 je pozván francouzským králem do Francie, kde projektuje královské paláce a kde v roce 1519 umírá. Je pohřben na zámku Cloux u Amboise.

MULTITALENT

Da Vinci je muž plný tajemství. Platí za skutečného univerzálního génia, vědce, malíře a filozofa. Stále kolují spekulace o jeho příslušnosti k tajnému spolku a účasti na různých podezřelých aktivitách. Jejich nejznámějším příkladem je turínské plátno. V souvislosti s jeho vznikem se skloňuje především mistrovo jméno.

Vynalezl různé stroje a přístroje. Jejich přehled sahá od ponorek, přes jízdní kolo až po létající stroje. Měl však smůlu. Byl svými vynálezy příliš technicky vpředu. Většinu z nich pohltila minulost a byly později ještě jednou vymyšleny.

Slavným se stal svou činností v uměleckém životě. Právem patří mezi nejvýznamnější umělce všech dob. Především Mona Lisa se stala ikonou světového malířského umění a zároveň synonymem tajem-

né krásy. Jeho dokonalé skici nadechnou i dnešní odborníky a laiky.

MISTROVA MALÁ ZÁHADA

V kostele Santissima Annunziata maloval obrazy, které nevydal z rukou. Právě prostor, který patří klášteřu poblíž baziliky uprostřed Florencie byl dlouhou dobu zapečetěn. O tom, co se za dosud zavřenými dveřmi dělo, začalo historicky prosakovat, a to ještě pomalu, teprve nedávno.

Mluví se o nástěnných malbách, jejichž autorství s určitostí patří Leonardovi da Vinci. Prostor byl objeven při restauračních pracích. Podle výsledků průzkumu se má jednat o experimentální pracoviště umělce. Je v každém případě nade vše pochybnost, že se v něm da Vinci pohyboval. To plyne z dopisů Piera da Novellata Isabele d'Este. Byly citovány Georgem Vasarim, který v 16. století sestavil životopis umělce.

Rádovi bratři v klášteře jej přijali do domu a financovali jeho „domácnost“. O laboratoři se už spekulovalo dlouhou dobu. Přes toto všechno, a není pro to vysvětlení, byla laboratoř objevena až na konci 20. století.

Od zkoumání experimentů Leonarda da Vinciho se očekává vysvětlení okolností, za kterých pracoval.

Skici ukazují na paralelu k jiným známým studiím da Vinciho. Na jedné z nich krouží kolem Panny Marie ptáci. Na jiné fresce anděl velmi silně připomíná obraz Leonarda da Vinciho „Zvěstování“.

Na základě jedné nalezené skici se spekuluje o tom, zda vynálezce automobilu není da Vinci. Kresba zachycuje vozidlo, kterému my dnes říkáme automobil, ovšem na pohon své doby. Na pohon, jak jej známe u dětských hraček, na péro. Jednalo se o „natahovací“ auto.

DAMA S HRANOSTAJEM

Foto: arant

Tajnými schody, které ústily v tajné chodbě, bylo možno se dostat nepozorovaně přímo do kláštera. Pro schody, opředené spekulací a tajemstvím, zatím není vysvětlení.

GALEAZZO SFORZA

Itálie byla v 15. století rozdělena na mnoho malých států. Mezi knížectvími a městskými republikami byly války na denním pořádku. Všichni se snažili o totéž. Zvětšit svůj okruh vlivu. V Miláně vládla od roku 1450 rodina Sforzů, která zaměstnávala mnoho umělců. Dvůr této rodiny přitáhl také Leonarda da Vinciho.

Sforzové jsou u moci od poloviny 15. století a jsou snaživí. Během několika let získali bohatství a rostoucí moc a vliv. Milánský kníže Galeazzo Maria Sforza spatřil světlo světa 24. ledna 1444. Byl nejstarším synem Franciska Sforzy a Bianky Marie Visconti. Jako jediná dědička knížetství pomohla v polovině 15. století svému muži převzít moc na městem Milánem. Právě své matce vděčí Galeazzo za to, že mu otevřela dveře k blahobytu a vlivu. Z druhé strany, od otce, mnoho modré krve neměl. Ale krev v dějinách jeho otce svoji roli hrála. Nebylo to ani před 8 desetiletími a Sforzové měli pověst vůdců bandy, která šla od dobrodružství k dobrodružství. Byla to tak turbulentní doba, že mnohým z nich se nepodařilo zemřít přirozenou smrtí.

Ve svých 20 letech byl Galeazzo milánským knížetem, uznávaným znalcem literatury, umění a vědy a vedl nákladný a okázalý život. Nedostávalo se mu peněz. Aby si pomohl, dal zvýšit daně. To nestačilo. Bylo třeba odlehčit městské pokladně. Tak si opět pomohl. Nařídil, aby se o cesty v Miláně staralo obyvatelstvo samo. Úřednická místa se samozřejmě kupují a „republikovou“ pokladnu naplňuje i loterie.

Před zákonem jsou si všichni, chudí i bohatí, rovni. Ale ve skutečnosti někteří, kteří na to mají, jsou rovnější.

Žil jako o závod. Je to dobyvatel ženských srdcí. Žádný manžel a otec v Miláně a jeho okolí si nemohl být jist, zda se mu nezachce jeho manželky nebo dcery. Jeho první žena zemřela za nevyjasněných okolností. Jeho milenka Lukrécie byla údajně vdaná za jeho přítele Piera Landriana. S Lukrécie má Galeazzo 4 děti a další z jiných nemanželských vztahů.

Z jednoho nemanželského vztahu se narodil syn Giano, jeho následník. Galeazzo Maria Sforza je vzdělaný i velkorysý, a především krutý a nevypočitatelný. Je to člověk plný protikladů.

Odpor proti Galeazzovi roste. V prosinci 1476 jej tři pachatelé, jak se píše v protokolech, v milánském kostele Santo Stefano 15 bodnými ranami zprovdí z tohoto světa. Vrahové jsou dopadeni a popraveni. Nejasná je úloha jeho bratra Ludovika, zvaného „il Moro“. V každém případě svého synovce Giana připravil o možnost vládnout. Nad Milánem zavlála Ludovikova vlajka a pod jeho vládou se milánský dvůr dostal na vrchol své moci.

A MISTROVA VELKÁ ZÁHADA?

Melzo je malá vesnička na východním okraji lombardské metropole Milána. Ještě před 20 lety byla kaple Sant Andrea malá zapomenutá kaple, dokonalá zřícenina, která volala po opravě nebo po zbourání. Jeden čas, v době II. světové války, sloužila jako sklad sýrů.

S kaplí to dopadlo nakonec jinak. Místo bourání se začala opravovat.

Historikové ihned na začátku restauračních prací stáli před záhadou. Kdo je autorem nástropních fresek? Při opravách odhalili restaurátoři nejen fresky, ale i lebku. Ta zůstala kvůli překvapení z fresek zcela nepovšimnuta.

Jedna věc byla jistá. Fresky byly namalovány v době, kdy Leonardo pracoval v Miláně. Nastalo horečné hledání souvislostí.

O záchranu kaple před zbouráním se zasloužila především společnost „Amici di Sant Andrea.“ Restaurátoři jsou si jisti, že fresky vznikly v poslední čtvrtině 15. století. Pro to mluvilo mnoho detailů, a především styl malby. Při záchranných pracích poukazovali především na „rukopis“. Jeden detail byl zvláště pozoruhodný. Jeden z malířů byl „levák“.

Zakladatel společnosti Adriano Perrosi začal z autorství malby fresek podezřívát samotného nejslavnějšího malíře italské renesance a všemělce z Toskánska Leonarda da Vinciho.

Jednou z indicií byla skutečnost, že v inkriminované době pracoval v Miláně ve službách rodiny Sforzů.

KRIMINALISTICKÉ METODY NA SCĚNĚ

Adriano Perrosi zaangažoval tým grafologů, specialistů na mistrův rukopis, lépe na malbu. Podezření se zvětšilo, když tým zjistil, že Leonardo už byl levák od dětství a v době, kdy kreslil a budoval pro Sforzy u Milána síť kanálů, kreslil převážně levou rukou.

Fresky byly prosvíceny červeným a zeleným světlem. Na vržených stínech bylo dokázáno, že tlak byl vyvozován pravou i levou rukou. Bylo konstatováno, že fresky byly malovány oběma rukama.

To skeptikům nestačilo. Namítali, zda to nemohla být jen škola mistra a ne mistr sám. Pomohla jako v mnoha případech náhoda. Perrosi si všiml na jedné z fresek ornamentu, a dlouho nemohl se záhadou pohnout.

Jak už to bývá u záhadných maleb nejsou k dispozici žádné písemné dokumenty, které by ozřejmily, kdo a proč zakázku zadal. Kdo měl zájem na freskách v kapli.

Na jedno si však Perrosi vzpomněl. V době vzniku fresky bylo obvyklé, že malíř namaloval do obrazu erb zadavatele.

Rešeršemi se zjistilo, že v roce 1475 Galeazzo udělal ze své milenky Luciany Marliani hraběnku z Melzo. Ta byla pak oprávněna rozhodnout o vymalování kaple.

Perrosi se nevzdával. V muzeu v italské Raveně našel na talíři obraz Cateriny Sforza, nemanželské dcery Galeazza právě s Lucianou Marliani. Caterina byla údajně velmi spřátelena s Leonardem da Vinci a velmi dobře si rozuměla s hraběnkou z Melzo.

Pak události dostaly spád. Zasáhla náhoda po druhé. Začal prohlížet mistrova díla a na obraze Dámy s hranostajem objevil ornament úplně stejný, který našel na jedné fresce v kapli Sant Andrea. Oficiálně obraz Dámy s hranostajem má představovat Cecillii Gallerami, milenkou Ludovica. Perrosi dospěl při porovnání obrazu na talíři nalezeném v muzeu v Raveně a obrazu Dámy s hranostajem k názoru, že dáma na mistrově obraze by mohla být právě Caterina.

Ještě jedna souvislost. Perrosi zjistil, že Ludovico vstoupil v roce 1488 do řádu „Bianco Ermellino“ – bílý hranostaj. Je to pouhá indicie, nic víc. Ale v každém případě to zapadá do souvislosti s klanem Sforza, Leonardem da Vinci a kaplí Sant Andrea. Pak tedy zadava-

telem zakázky mohla být Caterina Sforza nebo hraběnka z Melzo, nemanželská dcera nebo milenka.

A PÁTRÁNÍ ŠLA DÁLE

Mohla to být dokonce zabudovaná indicie, která měla přivést k vrahovi Galeazza. Do atentátu byl „zamoťán“ také Galeazzův bratr Ludoviko a právě ornament jak na šatech milenky Ludovika, tak na talíři a v kapli a vstup Ludovika do řádu mají vztah k jedné a téže události. Nemohla být v erbu zašifrována indicie o osnovateli vraždy – Galeazzovu bratru?

Moje podezření má dokonce logiku. Pátral jsem totiž dále a zjistil, že při rešerších objevila historička Francesca Vagliendy dopis matky Galeazzo a Ludovica, ve kterém si vzpomíná, že Ludovico ukládal o Galeazzův život na jednom tajném rodinné shromáždění.

V Miláně historička narazila na další stopu. Při obnovování maleb na stropě v Castello Sforzesco objevila, že iniciály GZ – Galeazzo – byly přemalovány na LV – Ludovico – a nápis pokračoval, šestý vévoda milánský. Ludovico by se nebyl nikdy dostal k moci a jeho touha po moci byla velká. Odtud byl už jen krůček k účasti na komplotu.

Giano zemřel rovněž za dosud nevysvětlitelných okolností. Po straně se šušovalo, že to bylo na vleklou chorobu, která se mohla jmenovat pozvolná otrava jedem, pravděpodobně arzenem.

Perrosi byl tajemstvím kaple v Melzo posedlý. Jako by tušil senzaci. Dotažení záhady do konce se stalo jeho prioritou. V kapli byla při „uklízecích“ pracích nalezena lebka, které nikdo z počátku nevěnoval žádnou pozornost.

Ke slovu přišly archivy a knihovny. Klasický případ mnohých kriminálních řešení. Přání bylo otcem myšlenky.

LEONARDO DA VINCI

Foto: arant

„Co když to není tak obyčejná lebka,“ řekl si po tom, co všechno nyní Perrosi věděl. Pojal podezření a považoval je za úplnou senzacii, a sice, zda se nejedná o lebku Galeazza Sforza. Z počátku vágní podezření naprosto bez důkazů.

Perrosi se opět obrátil k archivům a historickým faktům. V jednom archivu našel informaci o pohřbívání Galeazza. Zjistil, že byl pohřben v milánské katedrále v noci a velmi rychle, bez obvyklých pohřebních ceremonií.

Jeho tělo bylo nabalzamováno a uloženo do 3 rakví. Další překvapení.

Při otevření hrobu v roce 1560 jeho tělo v hrobě nebylo. A našťásti pro milovníky záhad zvědavosti neodolal.

Jako první krok v turbulentních objevech udělal inventuru, kterou doplnil.

V době vraždy bylo Galeazzovi 33 let. Časové údaje byly potvrzeny uhlíkovou metodou C 14. Mimo to antropologická zkoumání lebky prokázala, že jde o muže mezi 30–40 lety.

Na tom nebylo dost. Byly objeveny další dokumenty. Hledaly se dětské nemoci Galeazza. Historikové objevili, že Galeazzo v dětském věku prodělal malarickou horečku. Ta byla prokázána forensním šetřením na Galeazzově lebce.

Historikové a medicí ještě nebyli přesvědčeni, a proto Perrosi pátral dále.

Zjistil, že v roce 1468 se Galeazzo zúčastnil souboje a byl při něm zraněn na lebce kopím. Forensní audit prokázal zranění na levé straně lebky a zjistil, že zbraň byla šestihranná. A přesně taková zbraň se podle historických pramenů používala při inkriminovaném druhu soubojů.

Spektakulární vražda se dočkala svého rozluštění po půl tisíciletí díky kriminalistickým metodám 20. a 21. století a tvrdohlavému pátrání šlověka, který se jmenoval Adriano Perrosi.